40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1909 — ԹԻՒ 1464

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
ՊՈՒԼԻՍ, ՊԱՊԸ — ԱԼԻ ՃԱՏՏԷՄԻ
Էպուսսուուդ (Սեփէթճի) փողց թիւ 38

BUREAUX DU JOURNAL HAÏRENIK
Avenue de la Sublime-Porte rue Eboussuoud No. 38
CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐԱ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ
ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Պոլսոյ համար . . . . . 300 թիւ. 75 դրշ. Մէջքա
» » . . . . . 150 » 40 » »
Գաւառներու . . . . . 300 » 100 » »
» . . . . . 150 » 50 » »
Օտար երկիր . . . . . 300 » 25 ֆրանք
Ռուսիա . . . . . 300 » 10 րուպլի
(Միւս պայմանները տեսնել 4րդ երեսը)
Խմբագրութեան ուղղուած նամակ կամ պալ գրուելիւն
ետ չի դարձուիր։

درعلیه باب عالی جاده‌سنده ابوالسعود سوقاغی نومرو ۳۸
غزته‌سی اداره‌سنه ﴿ هیرئ ﴾

10 ՓԱՐԱ

ԱԽԱՐԱՒՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ
ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔ ՄԸ

ԻՆՔՆԱԽԱԲԷՈՒԹԻՒՆ

Բնական է որ երկու օգադիր-ներու լեզուները հեռվհեռէ իրարմէ տարբերին, երբ այդ օգադիր-ներու ուղղութեան միջև կայդ մը կեանքու վրայ չի դառնուիր տեսու-թեանց միութիւն և նոյնութիւն։ Մենք, ինչպես ամբողջ Հայ ազգու-թիւնը, կռմնակից ենք դարձակեա-լու երիտասարդ-Թուրքերուն հետ, բայց այս հիմնաւոր և դիւրաւոր նպատակը մեզի իրաւունք մը չենք համարիր մոռնալու չատ մը յարակից խնդիրներ։ Մեր վրայ հարկ մը կայ քննելու անոնց անկեղծութեան խնդիրն և անկեղծութեան աստի-ճանը, մեր վրայ հարկ մը կայ քըն-նելու ժամանակին և հանգամանք-ներուն յարմարադիպութիւնը՝ խօս-քով մը կապուելէ և կամ դրով մը կաշկանդուելէ առաջ։ Այս երկու կարգի դիտողութիւններն ալ միրա-ւորիչ չեն կրնար ըլլալ սէ մեկ կող-մին համար։ Մենք չենք որ առաջին անգամ լսաց տուած պիտի ըլլանք թէ կան Իթթիհատ-թերագգըի մէջ բարու ոչխարներ, յեղին մտքերով վարպետորդիներ, մենք չենք որնոյ-ցած պիտի ըլլանք թէ ո և է հա-մաձայնութիւն հանդիսացող համա-ձայնութիւն մը չէ, քանի որ այդ չորս կու-սակցութիւններն ալ Հայ ազգին մի-միայն կառարակային բղխումներն են, որոնք իրենց մէջ առած չեն բոլոր Հայ տարրերն։ Աստոց ամենուն մասնա-ցումը Պառլիարքարանն է»։

Այ՛, կը կրկնենք որ Հայ ազ-գին ամբողջութեան մասնացումը Պառլիարքարանն է, ոչ թէ Հ. Ը. Դաշնակցութիւնը կամ ուրիշ ո և է կուսակցութիւն մը, որովհետև պատ-րիարքական իշխանութիւնը կը բըղ-խի Ազգ. Երեսփ. Ժողովէն որ կազ-մուած է ամբողջ Հայերու կողմէ ընտրուած երեսփոխանններէ։

Իթթիհատ - Թերագգըն կամ ընկերութիւն մըն է՝ որ ի հարկին ոտնձգ և ոտճանակ պիտի գործա-ծէ, և այդպէս արդարային թէ՛ ան և թէ՛ Հ. Ը. Դաշնակցութիւնը պէտք է մնան գաղտնի եւ յեղափոխական կազմեր, կամ յայտնի և ոչ-յեղա-փոխական կազմեր են, ու այդ պա-րագային կրնան համաձայնել բոլոր Հայերու հետ։

Աստղմէ ո՞րն էք։ Որձևէդ կա-րելի չէ ըլլալ։ Ցայտնի և դաղտնի չէք կրնար ըլլալ միանգամայն։ Հայ ազգին մէկ փոքր մասն ըլլալով հանդերձ՝ չէք կրնար վերջապէս ամ-բողջը ուղել նկատուիլ։

«Սրտակոտոր կը չարունակէ դրել։

Բաստրմաճեանի նամակին առթիւ հերթուած մը տեսանելայաւ Հայ մամու-լին մէջ։ Իբաց առեալ «Ազատամարտ»ը որ Հ. Ը. Դաշնակցութեանն բերման է, Հայ մամուլն ընդհանրապէս դատա-պարտեց այդ նամակին պարունակու-թիւնը։ Այս ցոյց կուտայ թէ Հ. Ը. Դաշնակցութիւնը պէտք է մնան գաղտնի եւ յեղափոխական կազմեր, կամ յայտնի և ոչ-յեղա-փոխական կազմեր են, ու այդ պա-րագային կրնան համաձայնել բոլոր Հայերու հետ։

Ազատամարտ կը բողոքէ այն կար-ծիքին դէմ թէ Աստանայի խնդրոյն մէջ Դաշնակցութիւնը կը պաշտպա-նէ կառավարական տեսակէտը։ Այս կարծիքն անհիմն է, կ'ըսէ։ Դիտենք որ այս կարծիքին կազմու-թեան նպաստող ամէն տեսակ հան-դամանքներ կային և կան՝ զոր ի-րենք տեղեկացին։ Բանի որ, կ'ըսէ, Ժողովրդը Իթթիհատի գերա-կշիռ ազդեցութիւնը կառավարա-կան ընթացքին վրայ բացայայտ է, ինչպես կ'ըլլայ որ Դաշնակցութիւ-նը որ համաձայնեցաւ անոր հետ, չկրցաւ ընդունիլ անկէ Աստանայի գործին նկատմամբ այն լուծումը զոր Հայ ազգը և Ս. Պատրիարքը կը պահանջեն կոր ամիսներէ ի վեր։

Միակ կարեւոր խնդիրն Հայոց համար՝ այսօր այդ պահանջուած լուծումն է։ Կուսակցութիւնն՝ ինքը՝ կրնայ իրեն յատուկ կուսակցական դիտողութիւններ ալ ունենալ, բայց ան չի կրնար չի ուզել որ Հայ ազգին համար ալ չարդերու հե-նարաւորութիւնը պիտի կրնայ չնչել։ Մենք համաձայնեցանք ձեզի հետ յա-ռաջով որ կառավարութիւնը, որ ձեր ձեռքն է՝ այս լուծումը կը պարգեւէ Հայ ազգին։ Չի պարգեւեց։ Մենք ձեզ-մէ խղճած կը մնանք մինչև որ դուք, որ կառավարութիւն էք, դոհացում չի տաք մեր Սրբազան Պատրիարք Հօր հրաժարականին։

Այս յայտարարութիւնն ընելով կրնաք յրուել ձեզի դէմ բարձրա-ցած այն կարծիքը՝ զոր դուք սխալ կը կոչէք և զոր կը հաստատեն ձեր ընթացքը, ժամանակը և պարա-գաները։ Աւասիկ ձեզ պարզ միջոց մը։ Թոդծադրեցէք։ Թիւրիմացու-թիւնը ինքնին կը վերնայ։

Ներառնուելիանը Դասը՝ Բ. էջ։

Ստորև կը հրատարակենք Ե. Ազաթօն էֆ.ի նամակը։ Այս առ-թիւ չենք կրնար չի յիշել թէ նա-մակադիրը որքան է այն Ազաթօն էֆ.ի որ առաջին Հայ նախարարն եղաւ Տաճկաստան, և որուն մասին Սուլթան մեծ համարում և յար-գանք կը տածէր։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Առ Տիար Բաստրմաճեան

Հայ Մեխուս Օամ. խորհրդարանի
Ի Կ. ՊՈԼԻՍ

Օգոստոս 25ի Թանին Թրքաթէրթին մէջ, մեծ ապշութեամբ և խորին ար-ձա-մութեամբ կարդացի Դարբիել էֆ. Նա-բաստունկեանի դէմ ձեր հրատարակած Բաց Նամակը։ Երբ, թուականէս երկու ուրբաթ առաջ, ձեզ հետ Նորաստունկ-եան էֆ.ի մեծ Կղզիի տան մէջ սե-դան սկիզբ կը գտնուէինք, երբեք մտքէս չէր անցներ որ դուք, Տիար Բաստըր-մաճեան, կարմոյ հայ երիտասարդ մէ-սուսը, իր ազգակիցներուն համար մեծ աչքն առնող նախկին հերոս Աբտիւլ-Կա-րոյ, Նորաստունկեան էֆ.ի հացն ու աղը ուտելէ հազիւ երկու չաթմի վերջ պիտ հարձակէք եղեր պինքը. ամօ՛ր եւ մե՛ղ ձեզի։

Հայ Ազգին ինչպես ամբողջ Օսման-ցիութեան պարծանք եղող հայազգի նախարար մը, դուք, ո՛վ Տիար Բաս-ըրմաճեան, կը նախատէք... Սրտեղք կրցա՞ք հանկոծ ձեր գրել առած եւ ատրաշգրած տաճկերէն քաց նամակը...

Ձիչտ է ուրեմն թէ Հայուն ճակա-տագիրն է միշտ և ամէնուրեք հա-լածուիլ և ջնաստիլ իր ազգակիցներէն։

Իբր հայ և իբր մարդ պայքարիս եւ ցաւս կը յայտնեմ հրատարակած ձեր անհամակրելի վարմունքին դէմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ Գ. ԱԶԱԹՕՆ
Մարմարա, 26 Օգոստ. 1909.

Կարդացէք մեր չաբաթական առաւարական հրատարակը թերթիս երրորդ երեսը։

ՄԵՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բարեսիրական տեսակէտը մեր կրթական գործերուն մէջ՝ ամերիքեան մասնած է պզգային դպրոցներ.— Ուսուցիչները իրենց կոչումին պատրաստուած չեն.— Մանուկ սերունդը զոհ տարօրինակ գա-ղափարներու.— Փաստեր, որ անհերքելի են.— Ուսումն. խորհուրդին կ'առաջար-կուի կրթական ձեռնչներ ճեռնադիել եւ մանկավարժական դասընթացիներ հաս-տատել։

—

Եթէ կայ գործ մը որ ամէնէն աւելի բաղձալի ձգտած է, այն ալ մեր կրթա-կան գործն է։ Կրթութեան ու դաս-տիարակութեան անհրաժեշտութիւնը ամէնքս ալ ի՛ընդունինք, սակայն անոր իրագործումը կարող ձեռքերու յանձ-նելու խնամքը քնաւ չունինք։ Դործին կը նայինք աւելի քարեգործական տես-ակէտով, քան այն անժխտելի հայեց-քով թէ՝ կրթութիւնը հասարակական չահագործում մըն է որուն արդիւնքը ժողովրդի մը անտեսական վիճակին ու երջանկութեան կ'ապահովէ։

Աստր ապացոյցները ակնհրեւ են։ Հայերը դեռ կուսան, կ'օգնեն նիւ-թապէս այն պատգային միայն՝ երբ իրենց դպրոցներուն կը դիմուի։ Սա-քաալ, հիւանդն ու որբը չատ աւելի նչանակութիւն ունին՝ քան առողջ սե-րունդը որ բարոյապէս ու մտաւորա-պէս կը ապահովուի մեր կրթարանները մէջ։ Հազարաւոր լիրաներ կը ծախ-սուին ու հազարաւոր լիրաներ ալ տարուէ տարի կը նուիրուին բարեգոր-ծական նպատակներու համար, մինչ օրէ օր մեր կրթարաններուն պիտանե-ները կը սեղմուին, ու չատանդ բա-ւեգործ Հայ մը և կամ գէթ բարեգործ Հայերը որոնք հատաքաքալ նչանակելի դումար մը նուիրելէն առաջ կրնան ընկած կրթական հաստատու-թեան մը։

ԳԻՄՈՒԱՆՈՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
ԱՒԱՑ ՕՁ ՎԱՐԺԱՊԵՏԱՆՈՑ

Տարեկան 1400 ոսկի կը ծախսուի քանի մը հարիւր լիրաներ, ծերեր ու հիւանդներ պահելու համար, մինչ մեր ազգային ամէնէն բարձր կրթական հաստատութիւնը, կեդրոնական վար-ժարանը տարեկան միայն 800 ոսկիի հաստատուն եկամուտ մը ունի։ Մենք որ կը պարծենանք թէ Արեւելքի մէջ քաղաքակրթութեան առաքիրաներ ենք, ինչ պիտի ըսեր մեզի Եւրոպացի մը, Ամերիկացի մը՝ եթէ անոր ըսէինք թէ մենք Պոլսի մէջ վարժարանց ունինք բայց վարժապետանոց մը չունինք։

Եւ կարծես թէ ամէնքս ալ միա-ցած ենք ըսելու թէ՝ ինչ պէտք կայ վարժապետանոցի, երբ հրապարակի վրայ ուսուցչութիւնը ամէնէն առատ ապրանքն է։ Այնչն անոնք որ կեան-քէն չատասատած են, ուրիշ առեն գործ փորձած ու անյաջող դուրս եկած, առնոնք մեր վարժարանները կը վարչեն, ու հոն ձեւական քննութիւն մը տալէ յետոյ ներս կը մտնեն ցմահ դռնբս չեչ-ելիլու պայմանաւ։ Որովհետև այսպիս պիտները միչտ դպրոցական դեկավարնե-րու առնները կը գարնեն՝ պատասխանե-լու որ դպրոցին դուրս իրենց ընտանիքով անօթի պիտի մնան։ Ու հոն գործեալ մեր տարօրինակ բարեգործութիւնը երեսուն կուգայ։ Իսկ արժանիքը ո՞վ կը փնտռէ։

Երբ մեր առներու մէջ հիւանդ մը ունենանք, վկայեալ իր արհեստին հաս-կցող բժիշկ մը կը փնտռենք ու կը վարձատրենք զան իր ներկայացուցած հաչուեցուցակով, մինչ մեր մանուկ սերնդին կրթութեան գործին կը հրաւի-րենք այնպիսիներ, որոնց վկայականը իրենց խնդութիւնն ու անօթութիւնն է և իրենց ժամը 3-5 դրչ. աչխատելու յանձնառութիւնը։

ԳԱՆՄՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄՈՒՆԸ
ՄԵՐ ԳՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ցառնեսութիւնը չէ որ չնորհ կը տայ մէկ այս ծանր նկատողութիւնները ուղ-ղելու մեր կրթարաններու հասպէին։ Վերջին մէկ տարուան ընթացքին, չատ ափերներ ունեցած եմ մեր վարժարան-ներու ներքին վիճակին մասին մտածել ծանօթանալու և որոշ եզրակացու-թեանց յանգելու, փաստերու վրայ հիմ-նուած։

Մտցնելները Ուսումնական Խոր-հուրդը չնորհ ըրած էր մայրաքաղա-քին նախակրթարաններու չրջանաւորա կարգերուն պատմութեան հարցաքննու-թեանց թուղթերը, գնահատութեան հա-մար։ Այս պատեհութիւն մը եղաւ ինծի աչքովս տեսնելու թէ ո՞րքան խղճալի վիճակ մը ունին մեր գպրոց-ները։ Պատմութիւնը առարկայ մըն է որ կը նպատակ աչակերտին ընդհանուր զարգացման, կը կրթէ ազգն մէջ ճըշ-դապահութեան ու ճչմարտութեան ոգին, կը զարգացնէ անոր մտածելա-կերպը և կը ծանօթացնէ զինքը իր չըր-ջապատի օրէնսն հետ։ Սա-կայն, գժբաղդաբար, մեր վարժարան-ներու մէջ պատմութեան վախաբէն ժամանցի գաւեր տրուած են։ Բանի մը օրինակներ քաւական են համոզելու ընթերցողը թէ այս եզրակացութիւն-ներս անչրաւ ամբաստանութիւններ չեն։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Թաղային վարժարաններէն մէկուն չրջանաւարտներուն ուղղուած հար-ցումն էր. «Մեր Հայերը կը ճանչնաք որոնք կարեւոր ծառայութիւններ մա-տուցած են Օսմանեան աէրութեան. խօսեցէք անոնց վրայ»։ Այս հարցումը լաւ է և տրամաբանական, սակայն պատասխանները առ հասարակ «ըմբոս-ացուցիչ» էին, և աւելորդ անուս-թիւններ ըլլալէ աւելի՝ այնքան աղէ-սալի դաղափարներ անդիտակցօրէն ներչնչուած էին ուսանողներու, որ այդ ուղղութեամբ դասախօսականած սերունդ մը կրնայ փորձանք դառնալ իր ապրած հասարակութեան դլխին։

Ուսանողներէն չատերը ներկա Վարժապետաց Պատրիարքը Սան Սթէ-ֆանօ զրկած էին Ռուսները համոզելու որ ետ դառնան և այսպէս զան «Օս-մանեան հայրենիքի փրկչի» գիրկն մէջ դրած էին և դատաւորած Թուրքերը որ այդ երանելիքը չուտով մոռցած են։ Քանի մը Թուղթեր հետևեալ նման պարբերութիւններ կը պարունակէին. «Թագուհ Սմիրան և քաջն Անդրանիկ իր քաջն ընկերներ-ով, որ գրեթէ 33 տարիներէ ի վեր մեծ ծառայութիւն ըրած են Օսմանեան պետութեան և իրենց արեան գնով գրեթէ օր առաջ բերած են ազատու-թիւնը»։ Ուրիշները հայազգի էնչնա-հատուր անհատները կը համարէին՝ «Վարդապետ էֆէնտի և Գրիգոր էֆէնտի Զօրապետ, որոնք իրենց արիւնով կը կռուէին հայրենիքի թշնամիներուն դէմ»։ Ուրիշներ կային գրող թէ՝ «Թաթիճը Ներսէս Եպիսկոպոսը կ. Պոլսի Պատ-րիարք նչանակեց»։

Ուրիշ վարժարանի մը չրջանաւարտ-ները կ. Պոլսի առումը նկարագրած էին։ Դէպքը միայն երեսուն բերուած էր՝ առանց դերասատորներու մասին տեղեկութիւններ տալուլու։ Ցետոյ, Մուհամմէտ Բ ը «Դ.սբ» անուանելը, Ամերիկայի դիւտը Պոլսոյ առումէն առաջ համարելը, Թաթիճին ներքնուղի մը չինել տալն իր նահերն անցնելու համար և Յոյներուն «զօրաւոր ու կայ մակերեսալ բանակ մը ունէին» ըսելը՝ չատ անհնազանդ գաղափար կազմել կու-տան պատմութեան ուսուցման եղա-նակին վրայ։

Երրորդ վարժարանի մը հարցումը «Ամերիկայի անկախութեան» մասին էր։ Պատասխանները վերլուծող ընդ-հանուր խօսքեր էին և ամէնէն ցաւա-լին այն է որ՝ ամենքն ալ միևնոյն, և կամ գրեթէ միևնոյն էին, նոյն բա-ռերով սկսած և նոյն բառերով վեր-ջացած։ Կ'ենթադրեմ թէ կամ բոլորն ալ իրենց ատարակներէն օրինակած, և կամ կանխապէս գոց ըլած էին։

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Աստղ փաստեր են որոնք Թուղթի վրայ կը մնան, և չեն կարող չըուիլ, և հաւանօրէն նոյնսկման տխուր վտա-տար գոյութիւն ունին բոլոր առարկա-ներու ուսանդման մասին։ Սկն փաստա-սիրութիւններ չոյելու համար չըլլանք, այլև բացօրէն խոստովանինք մեր այս կրթական խնդութիւնը, որ թերևս դարմանումին առաջնորդէ։

Սակայն ես ոչ աչակերտները կը մե-ղադրեմ և ոչ ալ ուսուցիչները. ընդ-հակառակն երկուքին ալ կը մեղքնամ, որովհետև երկու դասակարգին ալ հա-սարակութեան զոհերն են։ Երբ հասա-րակութիւն մը ամէն բանի մէջ միայն սրտով կը գործէ ու միտքը կ'անտեսէ, հետևանքը կ'ըլլայ «քարերարեալ» ու «պաչապանեալ», իրենց դերին ապիկար վարժապետներու պաչտոնի վրայ մնայն ու աչակերտներու ժամավաճառու-թիւնն ու ուսումնի զրկանքը։

Մեզ պիտի դարմանէ այս դժբաղդ իրականութիւնը։ Ուսումնական Խոր-հուրդ մը ունինք որուն անդամները բարեսիրաբար յանձն առած են իրենց զբաղումներէն չաբաթական մէկ քանի մը ժամ տալ մեր կրթական գոր-ծին։ Հնարաւոր է արդիւնք, որ այսպէս կազմուած կրթական կեդրոնական մար-մին մը նրեմապէս ժամանակ ունենայ մայրաքաղաքի քառասուն վարժարան-ներուն հակիլու և պետութեան մէջ գըտ-նուած ամբողջ աղգային վարժարաննե-րուն ուղղութիւն տալու։ Ի հարկէ՝ ո՛չ։

Ուրեմն, Ուսումնական Խորհուրդը որ այդ բարոյական պատասխանատու-թիւնը ստանձնած է և ամէնէն աւելի լաւ կը հասկնայ թէ ինչքը հնարաւորու-թիւն չունի այս ծանր ու մեր ձին կեն-

սական գործին հակելու, չարաթական միայն քանի մը ժամ մեկտեղ գալով, պէտք է որ ինքը, այդ խորհուրդը վերջ ապ այս ազեաալի գրամեհան։ Քաղաքակիրթ հասարակութեան մը մէջ այսպիսի կացութիւն մը հասարակական դատաճանութիւն ու խղճապարութիւն պիտի համարուէր, իսկ մենք թերեւս կրնանք առաիճան մը ներողամիտ աչքով նայիլ ի նկատի ունենալով պարագաները։

ԵՐԿՈՒՍ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Սակայն այդ ներողամտութեան հետ երբ անտարբերութիւն միացուի, երբ դատաճանութիւն կը դառնայ։ Ուստի նման խորհուրդը երկու բան ունի անմիջապէս գործադրելու։ Նախ, նշանակել անմիջապէս յատուկիկայ ուսումնական ատենշրջանի համար մէկ և կամ մէկէ աւելի կրթական Տեսուչներ։ Երկրորդ, իր ծրագրած կիրակնօրեայ մանկավարժական դասընթացքները վերածել չարաթական երկու օրուայ դասախօսութեանց և այսպէս ապիրի ապ ուսուցչական ապագրէղին մէջ գանուղ հրեսասարդ ոյժերուն՝ պատրաստուելու իրենց կոչումին։

Այս առաջարկները կրնան դիւրաւ իրագործուիլ։ Եթէ պատասխանատու մարմինը չէարժի, ապրի պիտի ունենանք մեղադրանքս նորէն այս կենսական հարցին։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ Է.Ֆ.Ի ԴԱՏԸ
«ԹԱՆԻԷԼ»Ի ԴԷՄ

Հանրօգուտ չհնութեանց նախորդ Նախագահ Նորատունկեան Թաղրիեէ էֆ֊ֆի՝ Թանիէլի յանդրատակ Հիւսէնին ձահիա պէյի դէմ բացած ծանօթի գատը Շաբաթ օր չարունակուեցաւ Պոլսոյ Պատժական Բ. դատարանին առջեւ։ Դատարանին քարտուղարը նախ կարդաց նախորդ դատավարութեանց առնեղութիւնը և յետոյ՝ Թաղրիեէ էֆ֊ի փոխանորդ Հիւսնի Սէլիմ պէյին առած լսիհնե որուն մէջ միւսանգ յիշատակուած էին ձահիա պէյի կոչմէն Թանիէլի մէջ հրատարակուած յօդուածներուն այն հատուածները որոնք Թաղրիեէ էֆ֊ի նըքսմամբ անտանարիկէ լոսգերը կը պատուհասէին։ Ցետոյ կարդացուեցաւ ձահիա պէյի առած պատասխան լսիհէն, որմէ վերջ ընդ֊ դատախազի օգնական Թալեաթ պէյ հետեւեալ կերպով պարզեց իր նկատողութիւնները։

— «Թանիէլ լրագրի պատասխանէր և խմբագրապետ Հիւսէնին ձահիա պէյին Հանրօգուտ չհնութեանց նախորդ նախագահը Թաղրիեէ էֆ֊ին նկատմամբ դնած անոր պաշտօնի վրայ եղած տանեն ըրած հրատարակութիւններէն ծագումնառած այս դատը իրեն չհնութեանքի գան այս դատարանին յանձնուած է։ Նախորդ դատավարութեանց մէջտեղ երկու կողմերու բերանացի յայտարարութիւններէն և այսօր կարդացուած լսիհէներէն կը հասկըսւի կոր թէ գատախազը իր պահանջումը կ'ընէ մեղադրանք ու թէշնամանքի նկատմամբ։ Ձահիա պէյ կը յայտնէ թէ եղած հրատարակութիւններէն էապէս մեղադրանք (գհւմ) են և եթէ թշնամանք (գասհ) ըլլայ իսկ՝ երբոր մեղադրանքը հաստատուի թշնամանքէն պատասխանատուութիւն մը չի կրնար առաջ գալ։ Դատախազին վճռանորդը եղած հրատարակութիւններուն մէջ կաչառքի խնդիր ալ ղեցուած ուրիշ յայտնելով, ըսած էր թէ այս տեսակէտով խնդիրին ոճրագործութեան վերաբերեալ պարագային նկատմամբ մեր օրինական իրաւունքը կը վերապահենք։ Դատարանին ծանօթ է թէ նախապէս իրաւանց գատ բանալու պաշտօն ունեցող ընդ֊ դատախազները գանին քննութենէն և գատախազութենէն առաջ եկած հետեւութենց համաձայն իրենց*

կարծիքը յայտնելու առջեւ են։ Մամուլի օրէնքը՝ պատժական արամագրութենց հետ մեկտեղ՝ կերպով մը գատախազութեան եղանակին ալ վերաբերութիւն ունի։ Մամուլի օրէնքին մէջ նշանակուած հրատարակութիւններէն ծագած յանցանքները մեղադրանք և թշնամանք ըլլալով, առաջը գատին սկիզբը կրնան որոշուիլ։ Հրատարակութիւնը եթէ մեղադրանք է, մեղադրանքը հաստատելու պարագային՝ մեղադրողը օրինական պատիժէ զերծ է։ իսկ եթէ թշնամանք է, զայն ապացուցանելու հարկէն զերծ է։ Եթէ մը այս գատը միայն թշնամանքի գատ ըլլայ, գատախազութիւնը ուշերջ է։ Մամուլի օրէնքին մեղադրանքի ու թշնամանքի պարագաները իսկապէս պատժական օրէնքին 213 և 214րդ։ յօդուածներուն կը համաձայնին։ Պատժական օրէնքին 213րդ։ յօդուածին մէջ նշուած գատարան ինչ տեսակ յանցանք որ ըլլայ, նշուածը նոյն յանցանքին պատիժը կը կրէ, ըսուած է։ Բայց մամուլի օրէնքը՝ միայն մեղադրանքի և թշնամանքի մէջ սահմանադիական չափ պատիժ է հրատարակութիւնները, հետեւաբար եթէ նոյն իսկ կոչառքի խնդիրը մանէ հրատարակութեան մէջ, մեղադրանքի համար օրէնքին պատմադրած պատիժէն ուրիշ պատիժ չի կրնար տրուիլ։ Այս գատին մէջ մենք կասկած խնդիր չունինք։ Գատախազութիւնէն կը հասկըսւի կոր թէ եղած հրատարակութիւնները մամուլի օրէնքին նշանակած տեսակէն մեղադրանք են։ Հետեւաբար ներկայ դատը մեղադրանքի խնդիր նկատելով դատարանէն կը խնդրեմ որ դատախազը (ձահիա պէյ) ապացուցանէ իր մեղադրանքը։

Հիւսնի Սէլիմ պէյ.—Կը տեսնեմ թէ ընդհանուր դատախազը խնդիրն ամբողջ կերպարանքը կուտայ։ Մեղադրանքի գատը տեղի կ'ունենայ պատիժ հրաւիրող մանաւանդ խնդիր մը վերագրելու ձեւով։ Ըստ իս՝ ուրոյն ուրոյն յանցանքներ վերագրելը մեղադրանք է և Թանիէլի 243րդ թիւին մէջ փոխանորդելուս համար կ'ըսուի կոր թէ մամուլորէնքու չահերուն ծառայեց, ինչ որ օրէնքի հակառակ արարք մը փոխանորդելուս վերագրել ըսել է։ Իմ ամարկութիւնս այս բառերուն վրայ է, դէպքերուն վերաբերութիւն չունի։ Շատ ազէկ գիտենք թէ Համիտեան չրջանի մէջողին ալ ինչ ինչ ազէկ գրութիւններ կային։ արդ՝ բանաւոր գրութիւն մը լնական է թէ սահմանադրական չրջանի մէջ ալ կը մնայ։ Հետեւաբար պատասխանական չքլար եղլէ ըսել թէ Համր. Շնորհակալութեան նախարարութեան մէջ ամանկ գործեր Համիտի օրով կ'ըլլային, քանի որ հիմա ալ կ'ըլլան, ուրեմն գործ ձուած մը կայ։ Թանիէլի օգտա. 3 թիւին մէջ ինչպէս կ'նգեւէլ, յօդուածին ծագումն ըսել կ'ուզէ թէ նախարարը վարանում պատճառով գործեր կ'ընէ կոր, նախարարութեան յատուկ գործառնութիւններուն մէջ զեղծում կը գործէ կոր՝ բայց սոսկ ըսելու առեն օրէնքի ճիրանէն ազատելու համար իր այս միաքերը հակիրճելու համար ճամբաներ կը փնտռէ, ուրիշ բացատրութիւններ կը գործածէ։ Սակէ գան՝ կը յայտնէ թէ եղած հրատարակութիւններն էապէս մեղադրանք (գհւմ) են և եթէ թշնամանք (գասհ) ըլլայ իսկ՝ երբոր մեղադրանքը հաստատուի՝ թշնամանքէն պատասխանատուութիւն մը չի կրնար առաջ գալ։ Դատախազին վճռանորդը՝ եղած հրատարակութիւնները մամուլի օրէնքին նշանակած տեսակէն մեղադրանք են։ Հետեւաբար ներկայ դատը մեղադրանքի խնդիր նկատելով դատարանէն կը խնդրեմ որ դատախազը (ձահիա պէյ) ապացուցանէ իր մեղադրանքը։

Հիւսնի Սէլիմ պէյ.—Եթէ մեղադրանք ըլլայ պէտք է ապացուցանել, բայց ես չեմ պնդեր կոր թէ փոխանորդելիս վերագրած գործերը մեղադրանք են։ Կ'ըսեմ կոր թէ ատենի գործերը Ֆեն Միւեավիրիին յանձնուած են, և ատոր բացատրութիւնը կուտամ կոր։ Մեղադրանքը այս գործը չէ, այլ «այս կերպով զեղծում գործած է, այս յանձնումին մէջ մանաւանդ չահեր ապահովելու դիտաւորեալ կան» ըսելուն մէջ է։

Ընդհ. Դատախազը իր տեսակէտները անդամ մըն ալ բացատրելէ յետոյ՝ դատարանին նախագահը ըստ օրինի ձահիա պէյի տալ վերջին խօսքը։

Ձահիա պէյ.— Մեղադրանքը՝ պաշտօնեայի մը իր պաշտօնին վերաբերեալ գործերուն առիթ մամուլոր թերութիւն մը վերագրելով կ'ըլլայ։ Իրրև մեղադրանք՝ իմ նշանակած կէտերս կը խոտովանին կոր, միայն թէ մեղադրանքը ատենք չեն ըսելով ինչ ինչ բացատրութիւններ մէջտեղ կը դնեն կոր։ եթէ իմաստ, բացատրութիւններս պատիժ հրաւիրող հանգամանք ունին, հին գրաքննիչները լրտիճք, անոնք չատ լաւ կրնան դնահատել լաւերու նշանակու-

թիւնը և պատիժն ալ կուտան։ Բայց ազատ դատաստան մը մէջ չեմ կարծեր որ այսպիսի բացատրութիւններու համար պատիժ դրուի։ Մեծաչխոտի թուղթերուն հետաքրքիրը ապագայի մէջ զեղծումներու դուռ կը բանայ, կ'ըսեմ։ Այս բանը ապագային համար ըլլալուն՝ չի կրնար առարկութիլ որ ապացուցանեմ, և ապացուցանելու ալ կարօտ չէ։ Այս խօսքերը խօսելէն ոչ օգ գիս կրնայ պգիլել։ Եթէ գործերը խառնակուած են, նախարարին անկարողութեան և անարժանութեան պատճառաբանուած են։ Այս մասին եթէ աւելի լուսաբանութեան պէտք տեսնուի, հանրօգուտ չհնութեանց անօրէնը կարելի է կանչել։ Նախարարին նկատմամբ կասկած և անվստահութիւն դոյութիւն ունենալ թեմերուն մէջ։ Ատոնք կրնային ընդդիմութիւններ հանել իր գիմածին անօրինութեանց առջեւ, կամ իրենց խառնարարին մէջ իսկ խղդել իր անվերջ չահատակութիւնները։

Թուղ ներեն մեզ ընթերցողները, որ այս մասին աւելի երկար չխօսինք, ինչու որ մեր նպատակը մեռելները դարձի բերել չէ, ո՛չ ալ կը փափաղինք պղտորել այն տեսակ մեռքեր որոնք տակաւին միամտութիւն ունին հաստատելու թէ Էմինեանէլեան խաբուած է իր շուրջը եղողներէն։

Սա միայն կ'ուզինք չեչտել թէ, Էմինեանէլեան իր Կաթողիկոս-Պատրիարք ընտրուած օրէն իսկ ցոյց տուաւ իրեն յատուկ մտքին ու կենցաղին յատկանիշները նշանները՝ երբ անհիմնապէս իր չուրջը գանուղներուն սկսաւ իր նախորդին համբաւը մրտել անընդհատ ակնարկութիւններով։

Այսպիսիները առ հասարակ կը կարծեն թէ ուրիշները վար զարնելով իրենզիրենք բարձրացուցած կ'ըլլան։ Այդ գեհկութիւնն ու չարանենգութիւնը Էմինեանէլեանի անճնական խորհրդատուները եղան մինչեւ գերեզման։ Հայ-Կաթողիկ նախրապետութիւնն ալ տուժեց անոր երեսէն, ինչու որ կղերական-կուսակցական ոգին մեկէն բռնկեցաւ, խաւ պայքար մը ծայր տուաւ Զմմիւռնեանները ու ոչ-Զմմիւռնեանները միջեւ։ Էմինեանէլեան Զմմիւռնի վանքէն էր, որով սկսաւ ձախ հարուածել վերջիններուն, պաշտօնանկ ընել, կախակայել, անօթի ձգել։ և միւս կողմէ գատառներու անկիւններէն Պոլիս կանչել Զմմիւռնի միաբաններէն, ատենով յանձնել կարեւոր պաշտօնները, անոնցմով ներչնչել և ատենցմով ի գլուխ հանել իր քաղաքականութիւնը։ Այս միեւնոյն չըրջանին էր որ Լանաց ան իր բոլոր թափով ամենէն խեղճ ու տկար եկեղեցականները, յայտնի է թէ մեծ մասամբ Զմմիւռնեանները, եպիսկոպոսացնել կամ ծայրագոյնս թեան ու թափակիր-գատաղնատարձակ-մասնեփայլ վարդապետութեան աստիճանի բարձրացնել։ Եւ այս այնպիսի Ցուդիսկարիոտ մը՝ որ ամէն հաղուագիտ բան մը գարձած էր պարզ սեւ գիմով վարդապետ մը տեսնելը։

Երբ Էմինեանէլեան վախճանեցաւ, անոր տեղ ուրիշ Կաթողիկոս-Պատրիարք մը ընտրելու համար Սիւնհոդոս գումարուեցաւ՝ ամէն մարդ անձկագին կը հարցներ թէ երկտասանեակ մը եպիսկոպոսներուն մէջէն ո՞ր մէկը նուազ արգահասելի էր կամ նուազ ապիկար էր այդ պաշտօնին կանչուելու համար։ Ամէն ոք յուսահատ դիրք մը ունէր, որովհետեւ 12 եպիսկոպոսներու մէջէն կարելի չէր մէկ հատ գտնել որ ներկայելի ըլլար։

Սիւնհոդոսական եպիսկոպոսներն իրենք անդամ յուսահատած ըլլալով՝ ամէնէն արժանաւորը Սապպաղեանը գտան, ինչու որ Սապպաղեան գէթ հարուստ ըլլալու առաւելութիւնն ունէր իր վրայ ու Զմմիւռեան ալ էր։

Բայց ինչ կարելի էր յուսալ իրմէ։ Դուշէ, երբ Սապպաղեան ալ իր մահկանացուն կնքէ, առվրական գարձած չանկերդոլը դամբանախօսը անոր քաղ հովանաւորի յատկութիւնները մեչտել հանել ուզէ, ինչպէս նոր Պատրիարք ընտրուած պահուն զարմանալի հեգնանք մը կար կենսագրական յօդուածի մը մէջ՝ կարծես երբ միամիտ յօդուածադիրը այնչափ կը փառաբաներ զանի երբ ատուա-ծարան, լեզուաբան, վարչագէտ եւլն. եւլն.։

Կը բաղձայինք որ այդպէս ըլլար, բայց որովհետեւ մենք՝ այս տողերը չենք գրեր ա՛նէծ անհատականութեամբ, անոր համար յաւէտ պիտի խորհինք անճնականութեան մէջ մտնելէ, ու քառասնակը ենթադրելով անոր վերագրուած անճնական առաւելութիւնները, մենք պիտի ուսումնասիրենք Սապպաղեանը իր պաշտօնատիրութեան մէջ։

Սապպաղեան կրնանք ըսել իր նախորդին քաղաքականութիւնը չարունակեց, անոր վրայ բարդելով ինչ որ կրնար ներչնչել փառքի, դրամի ու կեանքի ծայրայեղ սէրը։ Սրդէն երբ վերլուծել ուզենք իր 4-5 տարուան պատրիարքական կեանքը, պիտի տեսնենք թէ իր բոլոր գործերուն զեկավարը, հոգին եղած են աշխարհականի մը սկզբունքներ. դրամ, փառք, հանգրուաներ կեանք, եւայլն։

Սապպաղեան ալ իր նախորդին պէս չարունակեց հարուածել մեկ երկու ցանցառ թեմական եպիսկոպոսները՝ որոնք ազգասիրական, կրօնական ու գիտական և այլ բարեմասնութիւններով օժտուածի համբաւ հանած էին։

Սապպաղեանի գլուխ — գործոց ներչին մին կը տեսնուի իր ինքնագլուխ, առանց փոխանորդի պաշտօնավարելու համար Թափած ճիգերուն յաջողութիւնը։ Սիւնհոդոս, Կրօնական ու Երեսփոխանական և Վարչական ժողով բառին բուն նշանակութեամբ Սապպաղեանի մասի փաթթոց եղան։

Հոս մեր այս ամիսի տեսութիւններուն առաջին մասը աւարտած տեսնելով, առաջնկայեն կը պահենք մեր ուրոյն գիտողութիւնները երբ հետզհետէ հանրութեան ծանօթացնենք Հայ-Կաթողիկ ազգայնոց եկեղեցական, բարեգործական, կրթական և այլ կազմակերպութիւնները։ ՄԱՏԵՈՍ

ՎԵՐՋ

Ներքին Լուրեր

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐՈՍԱՆՈՄԲԵՐՈՒ ՕՐԵՆՔՆԵՐԸ. — Մակեդոնիոյ մէջ Ծուհաց և Պուլկարներու միջեւ տեղի ունեցող անհամաձայնութիւնը փարատելով անդորրութիւնը վերահաստատելու նպատակաւ, երկու օրէնքներ պատրաստուել չարմար տեսնուած էր։ Առաջնցնէ մէկը եկեղեցիներու և միւսն ալ հրատարակութեանց (չէթէ) օրէնքներն էին։ Թայտնի է թէ եկեղեցիներու օրէնքին միայն երեք յօդուածին վրայ կարելի եղաւ խորհրդակցիլ Մեջլիսական ժողովին մէջ, իսկ հրատարակութեանց օրէնքը ժողովին յանձնելու առեն չեղաւ։ Թանիէ Ներքին գործոց նախարար Թալեաթ պէյն հարցուցեր է թէ այս օրէնքները կառավարութեան պատասխանատուութեան տակ գործադրութեան պիտի դրուին թէ ոչ։ Նախարարը սա պատասխանը տուեր է։ «Հրատարակութեանց օրէնքը անմիջապէս պիտի գործադրենք, բայց եկեղեցիներու օրէնքը գործադրութեան չդնելով՝ պիտի սպասենք որ վաւերացուին Մեջլիսական ժողովէն եւ Մեծատունէն, որովհետեւ եկեղեցիներու օրէնքը որոշ եւ յայտնի անհամաձայնութիւն մը բառնալու համար չընուած մասնաւոր օրէնք մը ըսել է։ Մենք անգամ մը այս օրէնքը մեր պատրաստած ձեւով գործադրելէ վերջ, եթէ Մեջլիսները կամ ծերակոյտը զայն փոփոխեն, մենք ի՛նչ պիտի ընենք։ Այն առեն օրէնքը անվնասու խօսք մը եղած պիտի ըլլայ։ Որովհետեւ մենք երբոր անգամ մը գործադրենք, ա՛լ գործադրելու ուրիշ տեղ պիտի չգտնուի։ Ահա այս պատճառաւ հարկադրուած ենք սպասել եւ հիւանդանոց։ Մէկ անգամէն սահմանուած գատարանաարարութեան թիւին կէսը ընդունած էր և բժիշկը չտրչտանքը գադրեցնել առած էր քանդի վախցած էր որ կը մեռնի։ Բայց ատեն, Օրլօֆ պղտիկ էր և մանաւանդ թէ փոփիկակամ։

Այսպէսհանգրած Օրլօֆ չատաով ինքզինքը գատ։ Թայտնի էր որ իր բազմոյական մեծ կոթողը հզոր կերպով օգնած էր ընութեան։

Այս ոճրագործը սովորական մարդ մը չէր։ Հետաքրքրութեանէ մղուած՝ երեն հետ ծանօթութիւն հաստատեցի և չատի մը ընդը տեսնուելուն։ կրնամ ըսել որ կեանքին մէջ երբեք այսքան զօրաւոր նկարագիր մը չէի ճանչցած։ Այս մարդը դիտէր ինքզինքին իշխել մինչև ծայրագեղ ատիճանը։ Աչխարհի լոյոր տանջանքներն ու չարչարանքները կ'արհամարհէր և մեկէ մը չէր վախնար։ Իր մէջ անսահման կոթոլ մը, վրէժխնդրութեան պղտիկ մը և առաջադրեալ նպատակին հանելու անպարտելի վճռակամ մը կար։ Ի մէկ այլ, զգամոցայ իր անսահման հպարտութեան գիրքը։

Հիւանդանոց։ Մեկ անգամէն սահմանուած գատարանաարարութեան թիւին կէսը ընդունած էր և բժիշկը չտրչտանքը գադրեցնել առած էր քանդի վախցած էր որ կը մեռնի։ Բայց ատեն, Օրլօֆ պղտիկ էր և մանաւանդ թէ փոփիկակամ։

Այսպէսհանգրած Օրլօֆ չատաով ինքզինքը գատ։ Թայտնի էր որ իր բազմոյական մեծ կոթողը հզոր կերպով օգնած էր ընութեան։

Այս ոճրագործը սովորական մարդ մը չէր։ Հետաքրքրութեանէ մղուած՝ երեն հետ ծանօթութիւն հաստատեցի և չատի մը ընդը տեսնուելուն։ կրնամ ըսել որ կեանքին մէջ երբեք այսքան զօրաւոր նկարագիր մը չէի ճանչցած։ Այս մարդը դիտէր ինքզինքին իշխել մինչև ծայրագեղ ատիճանը։ Աչխարհի լոյոր տանջանքներն ու չարչարանքները կ'արհամարհէր և մեկէ մը չէր վախնար։ Իր մէջ անսահման կոթոլ մը, վրէժխնդրութեան պղտիկ մը և առաջադրեալ նպատակին հանելու անպարտելի վճռակամ մը կար։ Ի մէկ այլ, զգամոցայ իր անսահման հպարտութեան գիրքը։

ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹՈՆ (16)

ՏՈՄՓՈՅԻՆՍՈՆ

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՏԱՆ
ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Ա.ՈՒ.Ա.ՋԻՆ ՄԱՍ

Գ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
(Շարունակութիւն)

Անչուշտ լաւ պիտէր թէ այսպիսի պարբի մը հետեւանքը անխուսափելի կերպով մարմնական պատիժի ծանրացումը պիտի ըլլար, առանց հաշուելու թերանքի յաւելումն ալ։ Բայց ամէնա իր վրայէն չէր, ինք կ'ուզէր միայն առնչանքի ազեատար վարկեանը հետացնել, գոնէ քանի մը օրուան կամ քանի մը ժամուան համար։ Իր վախկոտութիւնը այն առիճան էր որ գատակնը ձեռքը սպայնի վրայ յարձակելէ առաջ, չհամարձակեցաւ նոյնիսկ թիւթեւ վերջ մը տալ. միմիայն ձեռ համար բրած էր, իր վրայ նոր ոճիր մը աւելցնելու համար, սրսկողի նոր քննութիւն և նոր գատապարտութիւն ըլլայ։

Ցանչանքի նախընթաց վայրկեանները ընականաբար սոսկալի են գատապարտեալին համար։ Թիարան գանուած մէկոցիա, չաս թշնամներ տեսայ իրենց պատիժին առջեւ օրը։ Ընդհանրապէս հիւանդանոցին մէջ կը պատահի իրենց, հիւանդ եղած առենս, ինչ որ չաճախ կը հանդիպէր ինձ։ Ռուսիոյ բոլոր գատապարտիալները գիտեն թէ իրենց ա՛չ ոք այնքան դիմելութիւն ցոյց կուտայ որքան բժիշկները։ Չեմ խօսիր ընականաբար պարզ ժողովրդին մասին, որոնց հոգածութիւնը գատապարտեալներու նկատմամբ անապատ է։

Երբեք ժողովուրդը անգթութիւնը չպիտի ունենայ դատապարտեալի մը երեսին տալու իր ոճիրը, պիտի ալ վայրագ ըլլայ անկից. ինչպէսիրարար կը ներէ անոր, քանզի կրած չարչարանքը իրրեւ լաւական քաւութիւն կը նկատէ և, առկէ դատ, քանզի «մըշտատա» մըն է։ Աստր համար է որ, ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, ժողովուրդը ոճիրին «գժբախտութիւն» կ'ըսէ և ոճրագործները «թշուառներ» կը նկատէ։ Աւելի խորացած չատիանչական բան մըն է, մանաւանդ որ առանց չարամտութեան, ընդհակառակ կոպտուած է այս դաղափարը։

Բայց գառնամ լժիշկներուն. առանց չատ պարագաներու մէջ, ոճրագործներու ճշմարիտ նախախնամութիւնն են, մանաւանդ այն ոճրագործներուն որոնց կացութիւնը աւելի ծանր է։ Այսպէս երբ ոճրագործ մը ատնչանքի հաւանական օրը կը հաչուէ, իրրեւ հիւանդ ինքզինքը հիւանդանոց դնել կուտայ առանց վայրկեանը քիչ մը հեռացնելու փափաքով։ Եւ երբ անկէ դուրս կ'ելլայ, գրեթէ վստահ ըլլալով որ հետեւեալ օրը ատնչանքը տեղի պիտի ունենայ, միշտ բաւն յուզումի մը մատնուած կ'ըլլայ։ Մեկ գանկներ, արժատնապատուութեան համար, կը չատնան ծանկել իրենց անձկութիւնը, բայց այդ առերեւոյթ քաջասրտութիւնը չի խաբեր իրենց ընկերները։

Երիտասարդ ոճրագործ վիճուոր մը ճանչցայ որ գատապատհասութեան մեծագոյն պատիժին դատապարտուած էր։ Իրեն սպասող վիճակին այնքան սոսկացած էր որ զոգոնութենէն նախորդ իրիկունը քթախոսի և օղիի անհելի խառնուրդ մը կուլ տուաւ...

Ըսեմ այս առթիւ թէ, իրենց տանչանքէն առաջ, դատապարտեալները միշտ օղի կը ճարեն։ Ոճրագործը աւելի լաւ պիտի համարի իրեն անհրաժեչտ եղող լսաներէն ամենեքին հրաժարիլ որպէս զի կարենայ չիլ մը օղի ունենալ

տանչանքէն զատորդ մը առաջ խմելու համար։ Այս բանը կը բացատրուի ոճրագործներու սա կարծիքովը թէ՝ դիմում վիճակի մէջ ֆիզիքական ցաւերը նուազ զգալի են։

Բայց դառնամ պատմութեանս.

Արդ, խեղճ մարդը, իր խառնուրդը խմելուն պէս, իրաւունք հիւանդ խնամք. սկսաւ արիւն փսխել և գլուխը անզգայ վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրեցին։

Արդար ըլլալու համար պէտք է աւելցնեմ թէ իրենցմէ մէկ քանին, ընդհակառակը, դիտողը կը զարմացնէին իրենց ծայրայեղ յանդգնութեամբը։

Կը գիտեմ յանդգնութեան մէկ քանի պարագաներ որոնք մինչև անհոգութեան կը հասնէին և այս պարագաները բոլորովին հաղուագիտ չէին։

Կը գիտեմ մանաւանդ իմ հանդիպումս ատելի ոճրագործի մը հետ։

Ամառ օր մը, հիւանդանոցին մէջ լուր սփռուեցաւ թէ նոյն իրիկուն իսկ պիտի պատժէին ծանօթ ոճրագործ Զաւալիք Օրլօֆը և թէ ատնչանքէն հաքը գինքը պիտի բերէին հիւանդանոց, ոճրագործներու յատուկ սրահը։ Հիւանդ թիապարանները կը հաստատէին թէ պահիմը մանաւանդ անդիմադրելիութեամբ մը պիտի տրուէր։ Ամէն մարդ իր գալատեան կը սպասէր տեսնել մը յուզումով և հետաքրքիր։

Ցանկապատ մը մատչ խմելու համար։ Այս բանը կը բացատրուի ոճրագործներու սա կարծիքովը թէ՝ դիմում վիճակի մէջ ֆիզիքական ցաւերը նուազ զգալի են։

Բայց դառնամ պատմութեանս.

Արդ, խեղճ մարդը, իր խառնուրդը խմելուն պէս, իրաւունք հիւանդ խնամք. սկսաւ արիւն փսխել և գլուխը անզգայ վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրեցին։

Արդար ըլլալու համար պէտք է աւելցնեմ թէ իրենցմէ մէկ քանին, ընդհակառակը, դիտողը կը զարմացնէին իրենց ծայրայեղ յանդգնութեամբը։

Կը գիտեմ յանդգնութեան մէկ քանի պարագաներ որոնք մինչև անհոգութեան կը հասնէին և այս պարագաները բոլորովին հաղուագիտ չէին։

Կը գիտեմ մանաւանդ իմ հանդիպումս ատելի ոճրագործի մը հետ։

Ամառ օր մը, հիւանդանոցին մէջ լուր սփռուեցաւ թէ նոյն իրիկուն իսկ պիտի պատժէին ծանօթ ոճրագործ Զաւալիք Օրլօֆը և թէ ատնչանքէն հաքը գինքը պիտի բերէին հիւանդանոց, ոճրագործներու յատուկ սրահը։ Հիւանդ թիապարանները կը հաստատէին թէ պահիմը մանաւանդ անդիմադրելիութեամբ մը պիտի տրուէր։ Ամէն մարդ իր գալատեան կը սպասէր տեսնել մը յուզումով և հետաքրքիր։

(Շարունակելի)

Կրակայրի Լուրեր

ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԲԱՆՏԱԿԱԶԵԼ

ՆԱՏԱՆԴԵՂ օրատու 29 թղթատարով

Տեսնելու համար Հարցազրույցներ ու տեղեկություններ

ԳՎՎՍՀՆՈՒՄՀԱՅ ՎՏՎԱ ՅԱՂՂՎՀՎՔՅՈՒ ՂՈՎՀՇՈՍ

Ասացվածքների մեկնաբանություն

Ա. Ղազարյանի

«Ասացվածք ասես՝ ոսկի ես» ասում են հին ժամանակներում, երբ ուզում էին գովել մեկին, որ խոսքի տեր է, ասելիքը գեղեցիկ ձևով է ասում, ասածը՝ իմաստալից է լինում։ Ասացվածքները ժողովրդի հոգևոր հարստության մեծ մասն են կազմում։ Դրանք ժողովրդի կյանքի, նրա աշխատանքի, սովորությունների, հավատալիքների, ընդհանրապես նրա ամբողջ կենցաղի հարուստ պատկերն են տալիս։ Ասացվածքները ժողովրդի ստեղծագործական ուժի, նրա հանճարի ամենավառ արտահայտություններից են

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԻԵՆՆԱԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՐՑ

Ի ԲԱՆԿԱԼԹԻ

Վիեննական Մխիթարեան Միաբանութեան ներքնատիպ Վարչութիւնը որոշած է իւր Կ. Պոլսոյ վարժարանին նոր դարկ մը և ժամանակիս նպատակին պատշաճմամբ զոհացում տալ։ Ուստի վարժարանիս Տնօրէնութիւնը՝ Միաբանութեան այս փափաքին համեմատ՝ իւր մասնաւոր կէտ նպատակի պիտի ընէ նախ՝ լեզուները, և ի մասնաւորի հայերէն և տաճկերէն լեզուաց դարգացումը, երկրորդ՝ մաթեմատիկական լարձրագոյն գիտութեանց նոր մղում մը պիտի տայ, երրորդ՝ իւր բոլոր մրցապայքարութիւնը պիտի դարձնէ դպրոցական ներքին և արտաքին բարեկարգութեան, հակելով աչակերտաց վրայ հայրական սիրով խառն խստութեամբ և անաչառութեամբ։

Վարժարանս ունի արդի եկերդական վարժարանին (Ecole secondaire moderne-Realschule) ծրագիրը, միչև տասնվեցերորդ տարեմտին հասցուցած և կ'աւանդուին։

2. Բնական գիտութիւն.— Բնական դիտութիւն (համառօտ մարդաբանութեամբ) կենդանաբանութիւն, բուսաբանութիւն, հանքաբանութիւն, երկրաբանութիւն, ռեզերալրութիւն և Տարրք Աստղաբաշխութեան։

3. Առեւտրական.— Առեւտրական աշխարհագրութիւն, հաշուակալութիւն, թղթակցութիւն (Տաճկերէն, Գաղղիերէն և Գերմաներէն) և առեւտրատեխնոլոգիա (technologie)։

4. Պատմական.— Ա. Տոմարին և ընդհանուր պատմ. (Հին. Միջին և Նոր դարու)։ Բ. Պատմ. Տոմարին դպրութեան և օտար ազգաց մասնաւորութեանց։

Ա. ԼԵԶՈՒՆԵՐ.— Հայերէն Տաճկերէն, Գաղղիերէն, Գերմաներէն և Անգղիերէն. (վերջինս ստիպողական է միայն երկու բարձրագոյն դասարանաց համար)։

Լեզուաց ուսումը դիւրացնելու համար՝ մեծ մասին տրուած է թարգմանութեանց ճիւղին և ի մասնաւորի Տաճկերէնի, Գերմաներէնի և Հայերէն դրամբարի թարգմանութեանց։

Բ. ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՔ.— 1. Մաթեմատիկական, պարզէն մինչև բարձրագոյն թեւաբանութիւն (մինչև նկարագրականը —descriptive) և երկրաչափութիւն։

Գ. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ.— 1. Ուրուագրութիւն (բարձրագոյն գծական ուրուագրութեամբ—dessin linéaire)։

2. Երաժշտութիւն.—Դաշնակ և քնար (ոչ ստիպողական)։

Դասերը կ'աւանդուին Գաղղիերէն և Գերմաներէն լեզուով. իսկ Հայերէնն ու Տաճկերէնը՝ իրենց յատուկ լեզուներովը։

Վարժարանիս մէջ կը դասախօսուին 22 ներքին և արտաքին ուսուցիչք։

Վարժարանս կը բացուի Սեպտեմբեր 4/17ին։

Նորամուտ աշակերտաց ընդունելութեան համար՝ կարելի է խօսիլ ամէն օր մինչև կէս օր։

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՄԵԼԻՔՍԵԹԿԵԱՆ
Վարիչ Վիեննական Մխիթարեան
Վարժարանին 10—5

Գ. ՔԱԼՃԱՆԱՆ ԵՒ ԸՆԿ
ՅԱՋՈՂԱԿԱՏ. ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՔ
ՏՆՕՆԻՑՄԱՆՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ
Կ. Պոլսոյ եւ Գալատիոյ ամէն
Լրագիրներուն համար
Բերա, Գալաթա ՏԱրեխ, Բերա.
Ամերիկեան վերջին նորութիւն։ Գրելու մելանիտայ չատ պարզ, սեսանելի և հատատուն։ Դիւրաթիւռմբ և կէս ժամուան մէջ կարելի է սորվիլ։
ԳԻՆՆ Է 14 ՕՍՄ. ՈՍԿԻ 50—34

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՑՐԻՑԷ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ ԵՐԹԵԻԵԿՈՒԹԵԱՆՑ

1909 Սեպտեմբեր 1/14 Երեքշաբթի առաւօտէն սկսեալ

(Մանրամասնութեանց եւ հարդրակցութեանց համար տեսնել ընդարձակ ժամանակացոյցը, որ բորոր նաւահանգիստներուն մէջ կախուած է եւ կը ծախուի տոնավաճառներուն մօտ։)

| Հետեւեալ նաւահանգիստներէն Կասնուջ Երթ ու Դարձ | | ժ. վ. | ժ. վ. | ժ. վ.